I. N. I.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,

DE

AMARORUM NATURA & USU,

Quam,

Decreto & Autoritate Inclytæ ac Splendidiſſimæ Facultatis Medicæ,

PRÆSIDE

GEORGIO WOLFFGANGO WEDELIO,

Med. Doct. Conſiliario & Archiatro Ducali Saxonico, Theoretices Profeſſore Ordinario,

Patrono, Præceptore ac Promotore Studiorum ſuorum, filiali obſervantiâ & honoris cultu, ætatem devenerando,

Pro Supremo

DOCTORIS GRADU,

ſolenniter ac legitimè, MORE MAJORUM, conſequendo,

Publicæ & ſolenni JATROPHILORUM disquiſitioni ſiſtit

THEODORUS RENATUS ROMMELIUS,

Svevo-Ulmenſis,

Ad diem Auguſti Ann. M DC XCII.

In Auditorio Majori,

Horis Ante- & Pomeridianis conſuetis.

JENÆ, Typis KREBSIANIS.

31

INCLUTÆ AC LIBERÆ
S. R. I.

REIPUBLICÆ ULMENSIS

PROCERIBUS MAXIMIS,

VIRIS

Perilluſtribus & Generoſis, Magnificis, Prænobiliſſimis, Maximè Strenuis, Ampliſſimis, Prudentiſſimis, Spectatiſſimis, Honoratiſſimis,

DOMINIS, DOMINIS

DUUMVIRIS, CONSULIBUS, QVINQUEVIRIS, RELIQVISQVE SENATORII ORDINIS MEMBRIS ET ADSESSORIBUS DIGNISSIMIS, MERITISSIMIS, GRAVISSIMIS,

PATRIÆ PATRIBUS

vigilantiſſimis,

Dominis Patronis ac Promotoribus ſuis,

devotiſſimâ obſequiorum alacritate ſummè devenerandis,

Tertiam hanc ſuam

eamque Inauguralem Diſputationem, Quinquennio in Studio Phyſico-Medico abſoluto, demiſſæ obſervantiæ, & officioſiſſimi obſequii perenne monumentum, ſubmiſsâ mente, obſervanti animo humili piâque manu, cum Voto feliciſſimi Regiminis, & proſperrimæ Singulorum Incolumitatis, inquè ſui, ſuorumque ſtudiorum commendationem,

offert, dicat & conſecrat

VV. GG. MM. AA.

obſtrictiſſimus

Theodorus Renatus Rommelius

I. N. J.

QUanta utilitas ex doctrinâ de ſaporibus in medicam artem redundet, dici vix poteſt, quippe beneficio guſtus facultatum principium particulare internum deprehendimus.

Sal enim tanquam primum ſapidum, & virtutum reliquarum velut interpres quidam, præcipuè ſapore cognoſcitur, ut ex eo hinc de mixtorum temperie, effectu & virtute facilius judicium ferre poſſimus: ſi attendamus ex quanam ſaporum claſſe ſit illud ſal prædominans, an ſit amarum, vel acidum, vel dulce.

Præcipuum hujus doctrinæ fructum quotidiè ſatis in Therapiâ experimur, dum, præcognitis prius medicamentorum facultatibus & qualitatibus, illa juxta harum prædominium & activitatem dicimus eſſe vel calida, vel frigida, vel emollientia, vel aperientia, & quæ ſunt alia.

Hujus igitur doctrinæ utilitas, non minus ac jucunditas & raritas, nobis occaſionem dedit de NATURA ET USU AMARORUM inpræſentiarum diſquirere; quia & hoc in paſſu

dulcia non meruit, qui non guſtavit amara.

Summum igitur Archiatrum precamur, velit nobis Spiritus S. gratiâ aſſiſtere, quò omnia eveniant feliciter!

CAPUT I.

De
Amarorum Natura.

UTi aliàs voces rerum ſignacula ſcrutari fas eſt, ita & nobis licebit, amarorum penetralia ſcrutaturis, NOMINIS explicationem delibare.

Perinde verò fuerit, an à mari, quod ſalſum & amarum eſt quoque, an potius ab Hebræo fonte מַר *amarus*, & מָרָה *amarus fuit*, id nominis derivemus; à quo & maris & myrrhæ origines petunt alii communiter. Græcis πικρὸν audit, Germanis bitter/quorum omnium primum ortum inveſtigare nec utile, nec opus eſt.

Notat verò amarum, indeque dictus amaror, propriè guſtu deprehenſum ſaporem, qui & dulci inprimis, & hinc reliquis partim opponitur & adverſatur, quod contrario modo guſtatum afficiat; partim contradiſtinguitur & peculiarem claſſem conſtituit. A propriâ hâc ſignificatione translatè idem accipi conſuevit pro ingrato, triſti, iracundo, tædioſo, odioſo, moroſo, acerbo, & ſimilibus animi affectionibus, unde amaræ curæ, amari ſermones, amarulenta lingua, amara dies, i. e. ærumnoſa, amara mulier, apud *Terentium Hec. act. 4. ſc. 4.* quæ perverſa & malitioſa eſt. Sic & fumus amarus *Virgilio*, pro acri & ingrato, & amara terra pro ſterili accipitur, ne mortem amaram, & alia laudemus. Speciatim apud *Hippocratem* πικροὶ, *amarulenti* dicuntur ad deliria proni, *l. de vict. acut. c. 21. t. 21.* ſenes, *l. de dec. ornat. c. 1. t. 17.* & tum ibidem tum alibi id ad mores animi applicatur.

Ad noſcenda hæc intimius duplici notione facere queunt incudi conſiderationis ſubjecta phænomena, prout ſpectantur in ſuis objectis, & hinc examine ſenſuum, ignis & mechanicæ probata. Sic, quæ diſtinctiones etiam cum aliis ſunt communes, amarum aliud (1.) eſt *in ſe*, ſimpliciter & abſolutè, aliud *ſecundum quid* tale & participativè, vid. *Laurent. Gryll.*

Gryll. l. 2. de ſap. Amar. c. 1. Valet hoc tum de aliis, tum præcipuè de ſalinis, ut nitro & aquâ marinâ ipsâ, quæ ſalſa ſunt, ſed ſub ſalſedine hâc ſuâ condunt aliqualem amaritudinem. Idem quoque applicari poteſt ad alia, v. g. lactucam & ſimilia, ubi obvenientes diverſæ particulæ aliæ ſaporem modificantes obliterant quodammodo amarorem, & eundem tamen ſimul offerunt.

Enimverò (2.) Amara alia ſunt *vegetabilia*, quorum ſeriem recenſet *Macaſius prompt. M. M. l. 2. c. 3. p. 143. ſeqq.* & inſtar omnium eſt aloe, fel quoddam vegetabile, herba & flores centaurii minoris, quod fel terræ dictum eſt, radix amara καθ' ἐξοχὴν talis, gentianæ, cortices item aurantiorum, lignum colubrinum, pulpa colocynthidis, ſemen Zedoariæ & ſimilia. Alia *animalia*, ut fella animalium, præſertim calidorum, animoſorum & iratorum, uti ſunt canis, lupi & ſimilium. Alia *mineralia*, ut nitrum. Utut verò in metallis minus obvia ſit amarities expreſſa, quod minus ſint ſolubilia; habent tamen & in receſſu quædam tale quid. Siquidem

(3.) Aliud eſt *manifeſtum*, aliud *occultum*. Illud à priori magis tale, ſenſum primò afficiens perfectè & per ſe; hoc partim magis à poſteriori, priori ſapore immutato & exuto; partim aliis obtundentibus mitigatum & in medium ſtatum mutatum. Sic elegans eſt phænomenum primum, acria & aliter ſapida viſa, reddi amaricantia coctione, quod experimento naſturtii aquatici verum eſt. Sic occulta eſt bilis in maſsâ ſanguineâ, ex quâ ſeparatione manifeſta reddita amarorem ſuum eminenter demonſtrat, eundem verò iterum confermentatione aſſumptorum occulit, ut in ſcybalis ſepultus ſit, nec amplius viſendus. Valet idem de aliis pluribus.

Affinis huic (4.) eſt diſtinctio, quando aliud amarum eſt *nativum*, *originarum*, *ſpontaneum* & *eſſentiale*, aliud verò *productum* & *adſcititium*. Illud eſt ſtatim & ſemper ſuum, ſibi relictum, à naturâ inditum & ſpecificam ſortitum craſin, uti ſunt jam nominata omnia. Hoc fit depreſſione vel alteratione ſeu naturali, ſeu artificiali, ſeu planè quoque accidentariâ,

& præternaturali μεταβολῇ, *immutatione*, corruptione, depravatione, ut alium ac prius ſaporem offerat mixtum. Hinc etiam grata prius, ſuavia & dulcia, amarorem concipiunt, ſi inter coquendum adurantur, aut evaporatione nimis inſpiſſentur, teſte *Willis. lib. de anim. brutor. c. 12. de guſtatu p. 96.* Hinc fuligo eſt amara & quæcunque aduſtionem paſſa ſunt. Sic & alimenta ſaccharata & dulcia, ipſum lac, facilè in ventriculo intemperato corrumpuntur; & in humorem amareſcentem degenerant. Idem *l. c.* liquores etiam ob empyreuma contractum amareſcere ſcribit.

Hinc (5.) alia itidem ſunt amara *per ſe* & *actu ſecundo*, καθ' ἐξοχὴν *talia*, quorum mentio paſſim fuit facta; alia *per accidens* & *potentiâ* talia. Referri huc poteſt amaritudo in vino ex vetuſtate, teſte *Galeno, l. 1. de antid. c. 3.* qui ipſe etiam jam mel coctum amareſcere aſſerit. Sic addi poteſt dictis exemplum nucum juglandium, non ſolùm corruptarum, ſed & germina expromentium, ſi recentes in arenâ ſervatæ attingant ordinarium vernum tempus. Tacemus guſtationis varietatem ab organis diverſis eorumque diſpoſitione. Sic ſæpe huic amarum videtur, quod aliis benè ſapit, uti & ipſe *Theophraſtus l. 6. de cauſis plantar. c. 2.* dicit τὸν ἡμῖν γλυκὺν, ἑτέροις τισὶ τῶν ζώων εἶναι πικρὸν, *nobis dulce, aliis quibusdam animalium eſſe amarum*, & contrà. Febricitantes quoq; & icterici aliquando, ob lympham bile infectam, ſingula ſibi oblata putant eſſe amara. Quorſum & illud ſpectat Regum ſapientiſſimi *Prov. 27. v. 7:* Animæ famelicæ omne amarum dulce.

Dici verò poteſt etiam (6.) aliud *ſimplex* magis, aliud *compoſitum*. Illud ſibi relictum, nec aliis qualitatibus mixtum, ubi major, ſola, nec impedita eſt amaritudo, uti in felle & colocynthide ſeſe exerit; hoc variè cum aliis combinatum, comitatum & mixtum, quale eſt γλυκύπικρον, *dulcamarum*, ὀξύπικρον, *amarum-acidum*, ſaltim per mixtionem, amarum-acidum-dulce, quod in oxymelite ſquillitico patet, ut amarum-ſalſum, amarum aromaticum & alia non laudemus.

Porro (7.) aliud amarum eſt *volatile*, aliud *fixum*, prout

diverſum

diverſum motum eidem conciliant principia mixtionis interna, & externa motûs alia. Sic fixa ſunt magis, quæ plurimum de principio terreo, vel acido etiam aliquando, participant: volatilia, quæ magis vaporoſa ſunt, ſale & ſulphure volatili magis in motum citata, ut abſinthium. Exemplum utriusque præbet bilis, quæ utrumque hunc ſtatum ſubit, & in corpore exerit ſatis ſuperque; fixior in melancholicis, acrior & mobilior in maniacis, in febribus & aliàs, medio modo ſe habens in ictero.

(8.) Alia amara ſunt *concentrata* magis, & ſic eminentia, uti laudata ſæpius fel & colocynthis; alia magis *diffuſa* & *diluta*, quæ aliis particulis diſtemperantibus terreis vel aquoſis gaudent, uti maximè amarum diffuſivum eſt. Affinis huic eſt differentia

(9.) A diverſitate ſaporis quoad *gradus* facta, ut primo gradu talia ſint *ſubamara*, *amariuſcula*, leviter & obtusè amara, licet diverſis manſionibus, ut roſa, lactuca, cichorium recens, chamomilla, fumaria, chamædrys; ſecundo *amara*, ut rhabarbarum, ſcordium, carduus benedictus, opium, myrrha; tertio *amariſſima*, ut gentiana, aloe, colocynthis, & alia exquiſitè talia.

Denique (10.) Amara à formâ externâ, ſeu conſiſtentiâ & corporaturâ non unâ, alia ſunt *ſolida*, alia *liquida*, alia *mollia*, ſeu media; ſecundum quem ſolutionis modum fluida intimius & immediatè magis guſtatum afficiunt, quàm reliqua.

Poſitis his diviſionibus diſtinctius amarorum naturam noſſe poterimus, unde prius, quàm ulterius progrediamur, liceat, reliquis phænomenis probè penſitatis, ſequentem laudare Definitionem, quæ breviter & velut in ſummâ totum eorum latifundium deteget: Amarum eſt qualitas mixtorum activa & medicamentoſa, laxans & ſtringens, ab alcali, partim volatili, partim fixo, intimè coadunito cum ſulphureo ac terreo, dependens.

Cum omnis definitio conſtare debeat genere & differentiâ

rentiâ ſpecificâ, GENERIS loco ponimus qualitatem, ſub hâc enim ſapores militant, ita quidem ut ſenſum moveat, & ex motu aliquo naſcatur qualitas guſtabilis. Conſideramus enim eandem, prout in mixtis eſt, & qualis linguæ examini occurrit, ſecundum ſuam energiam. Hoc enim pacto non opus eſt,ut negemus eſſe qualitatem, aſſerendo cum *Hamelio l. de corp. affect. c. 8. p. 85.* eſſe actionem vel motum alicujus corporis, paulo *ἀκύρως*, ut videtur, ultimatè enim res eò redit, qualis fuerit actio, qualis motus, quo inde afficitur guſtatus organum.

Qualitas eſt mixtorum, objecti vicem obeuntium, ſimplicia enim ſunt inſipida, & ex combinatione principiorum materialium exoritur hæc qualitas, hic ſapor, h. l. amarus. Qualitas activa, alterare apta, adeoque medicamentoſa, alimentoſæ contradiſtincta. Uti enim alimentorum proprium requiſitum eſt, ut ſint dulcia, & dulcia nutriant reverà, privativè & poſitivè talia; ita amarities tanto magis ex alimentorum claſſe ſecludit mixta, quo majori gradu eadem gaudent & ſigillata ſunt, condimentorum potius, quàm alimentorum nomine venientia, quod exemplo olivarum, croci & ſimilium abundè notum eſt.

Qualitas eſt medicamentoſa, latius ſumendo & hanc vocem, hæc enim regula quædam eſt amarorum, tum purgantium, tum alterantium, non obſtante, quod exceſſu quodam, vel peregrinâ aliâ qualitate comitata etiam venenoſa deprehendantur quædam amaricantia.

Reliqua verò aſſerta cum probatione ulteriori indigeant, conſultum fuerit phænomena, quæ partim hæc dilucidant, partim ſuggerunt & confirmant alia inde deducenda, huc arceſſere. Etenim ſi illa luſtremus, deprehendimus primò, *ingrata eſſe guſtatui amara*, omnibus aliis contrà. Τῇ γεύσει, inquit *Plutarchus l. 1. ſympos. qu. 6. p. m. 624.* πάντων δὲ τῶν χυλῶν ὁ πικρὸς ἀηδέστατος. *Guſtatu omnium ſaporum injucundiſſimus eſt amarus*, falſo contrarium aſſerente interprete Latino. Utut enim ſeu asſuetudine, ſeu conformationis quâdam

quâdam diverſitate, ſeu effectu multis guſtus aloes gratior ſit, quàm mellis, quod *Helmontius* teſtatur, *Diſpenſ. Med. §. 30. p. m. 371.* illud tamen ordinariè ac per ſe minus valet, corrigendo ſæpe appetitu ſenſitivo ipso rationali, vel obliterando eodem quocunque modo. Quis unquam, ſi loquamur cum *Scaligero*, ſenſit magis abominabile guſtui, quàm ipſam aloem? Nihil ego quidem. At cum ejus non ferendo vel guſtu vel odore aſcivit ſibi divinitatis nomen in ſacrâ illâ compoſitione, (hieram picram intelligit.) *Exerc. 142. t. 2. p. 485.* Pertinet huc exemplum è Sacris, ubi filii prophetarum è colocynthide agreſti paratum pulmentum non poterant comedere, inde exclamantes: mors in ollâ. *l. 2. Reg. c. 4. v. 39. ſeq.*

Nihilominus tamen ſubamara condimenta & correcta paullò etiam gratiam quandam inveniunt, exemplo laudatarum olivarum, ubi oleoſæ miculæ amarorem leniunt, pulmenti ex naſturtio aquatico, ipſiusque cum carnibus cocti, acetarii ex radice cichorii, &c. In vino nimis veteri ipſa nos amaritudo delectat, ut *Seneca* ſcribit *ep. 63.*

Notabile eſt phænomenon alterum, quod *amara ſapore conveniant generali*, differant ſpecifico, idque miris & infinitis quaſi modis, argumento manifeſto diverſitatis mixtionis, principiorum conſtituentium, indeque oriundarum & exerentium ſe qualitatum. Idem & de texturâ aſſerere licet, exemplo amygdalorum dulcium ambroſinorum, & amarorum, abſinthii vulgaris & dulcis, ſeu inſipidi, dicti, aliorumque, quæ edocent ſatis non tam externas particulas fœnerari hanc qualitatem, quàm internas & ſolubiles, de quibus mox.

Si tertio ſenſus exploremus, quomodo ſe habeant ad amari occurſum, eximiè id confert ad naturam eorum explorandam. Enimverò videntur primâ facie autores diſſentire in aſſignando hoc afficiendi modo, quatenus unum ſolum & præcipuum nominant. Verum eſt, amarum linguam mordicat, teſte *Galeno, l. 4. Simpl. Med. c. 17.* abſtergit & quodammodo everrit, quod *Hamelius* aſſerit, aſt idem etiam corrugat ſimul & ſiccat. Quis neſcit, ab ingrato amaro ſapore mox caperari frontem, corrugari faciem, contrahi linguam?

Adeoquediſtinguendum eſt probè inter amara & acria; verum eſt morſicare amara, ſed ſibi relicta ſimul contrahunt quoque. Hinc utrumque conjungit *Plutarchus l. c.* aſſerens, τὴν πικρότητα τοὺς πόρους ἀμύσσειν καὶ δηγμὸν ἐμποιέειν, *amaritiem meatus vellicare ac mordere.* Subjungit verò: Τὰ φλέβια τῆς γλώττης μαλακὰ καὶ μανώτερα ὄντα συντείνει παρὰ φύσιν ἡ τῆς ξηρότητος φύσις, ἐκτηκομένων τῶν ὑγρῶν, *venas linguæ molliores ac rariores contra naturam conſtringit ſiccitatis natura, humore conſumpto.* Hinc ut acidum ſtringit & pungit, acre laxat &pungit, dulce laxat & demulcet, ita amarum laxat & ſtringit, ſeu laxando ſtringit.

Idem quoque confirmat tactus, ſi vulneribus cruentis v. g. ulceribusque vel integris etiam partibus applicentur amara, laxando ſtringunt, unde contrarii viſi effectus conciliari queunt. Neque obſtant hi, quin agnoſci debeant, & occurrant conſiderati quoad diverſitatem particularum mixti, diverſitatem humorum, quos alterant, ſanguinis & ſeri, & combinationem communem cum aliis, in ſuo quidem genere ſpectatis. Sanè veriſſimum eſt aſſertum *Exc. D. Pechlini lib. de purg. c. 16.* amarum modo ſaltim affectionis ab acri differre, ob modificationem ſalis puta, quod propriè acrimoniam largitur. Adeoque tactu quoque ſunt media, variant tamen pro ſalium exuperantium miſcelâ, unde vel levius morſicant, vel gravius, prout à ſulphure & terrâ aliisque retuſa ſunt.

Quod ſi porrò odorem conſulamus, aſſerit quidem *Pergamenus*, odore carere amara, *l. c. c. 22.* idque de quamplurimis verum eſt. Non gentiana, carduus benedictus, aliaque odore pollent aliquo eximio; alia tamen eundem obtinent & ſuggerunt ſapori congenerem, ut abſinthium, ſcordium, opium ipſum. Fixiora paulo, ob ſal fixius & ſulphur, minus odorata ſunt, quo volatilius verò idem & magis rarefactum eſt, eò magis etiam odore gaudent. Novimus, qui quoties aloen vel deguſtant, in ſternutationes citantur, effluviis ad nares delatis, nedum odoratu ibi hauſtâ.

Sic

Sic & inflammabilia ſunt amara, ut bilis exſiccata, opium, aloe, & alia, ſed obſcurius paulò, & oleum fundunt in torturam vocata. Oſtendunt etiam miculas ſuas gummi-reſinoſas, & magis reſpectivè reſolubiles, menſtruo cuicunque ſubjecta, ſeu aqueo, ſeu acido, ſeu ſpirituoſo vinoſo; quod ipſum phænomenon ſulphuris texturam dilucidat, unde & promptè guſtatum afficiunt, ſecus ac reſinoſa.

Memorari & illud meretur, quod *amaricantes plantæ plurimum ſalis fundunt*, alia volatilis, alia inprimis fixi. Quando enim ſubjiciuntur ignis examini, id ad oculum patet. Ex opio ſal volatile urinoſum ſtillat deſtillatione, ex abſinthio, card. benedicto, centaurio minori, ſcordio, artemiſiâ & aliis optimè & præcipuè parantur per incinerationem ſalia; ex abſinthio, floribus liliorum convallium, aliisque fixum & volatile obtineri poteſt. Et contra ea ex amaris hiſce purè & exquiſitè talibus nullum obtinetur per pyrotechniam acidum; quamvis ex acidis, ut tartaro, ligno ſancto, & aliis ſimul habeatur amarum in oleo, quod admodum ſingulare eſt.

Nec illud reticendum curioſum phænomenon, quod *amara conſtante amaritie ſublimari & per aſcenſum deſtillari nequeant*. Utut enim ſpiritus quidam amaricantes volatiles, vinoſi, & olea æ therea amaritiem præ ſe ferant quoque, v. g. ex abſinthio, pleraque tamen reliqua, & quoad maximam, ſi non omnem, partem, integram cum amarore eſſentiam, extractumve relinquunt in fundo, nec ſuper alembicum vehi patiuntur. Hinc aquæ non niſi dulces, minus amaræ, ex amariſſimis licet deſtillantur, nec aquæ conſequenter, imò nec ſpiritus, ex opio ſoporiferæ, ex aloe, colocynthide, helleboro purgantes conſurgunt, in imo quærendis viribus illibatis, non in ſummo, unde fixiora κατ' ἐξοχὴν quoque amara pronuncianda.

Inſuper nec id intactum relinquendum eſt, quod *amara cum acidis commiſſa*, ſub legibus quidem aliis concurrentibus fermentationis, *ſubeant vel cieant fermentationem*. Demonſtrat id curioſo experimento fermentum aloes *D. Præſidis*, quando cum cryſtallis vel cremore tartari remixta aloe brevi id ad

oculum exhibet. Par ratio eſt,ſi colocynthis in cenſum ſimul veniat. Idem in fermentis aliis quoque valet, promotis ab amari inprimis acceſſione. Imò dudum id tetigit callentiſſimus *Hippocrates*, qui *l. de vict. acut. c.29. t.9.* annotavit, quomodo ſe habeant amara acidis oppoſita, μετεωριζόμενα ὑπ᾽ αὐτοῦ, *dum ab ipſo attolluntur*, diſſoluta ſic & attenuata. Ita enim τὸ ἐκφλεγματοῦται, reddendum eſſe, & rei ipſius ratio innuit, & vocis emphaſis depoſcit, ſecus ac vulgo reddunt, in phlegma ſeu pituitam redigi,contra aſſerta. Et hoc pacto quoque intra corpus bilis fermentum conſtituit inteſtinorum,cum acido non tam ſucci pancreatici, quàm aſſumptorum promptè confermentata, indeque amarorem ſuum ſenſim exuens.

Liceat & illud repetere, quod empyreuma ſulphuri amaritiem inferat, per mechanicam, uti & ſulphur ſanguinis aduſtum in corpore ſero incoctum in bilem concedit, lac item in ventriculo calidiori, & dulcia bileſcunt facilè. Tacemus etiam in præparationibus culinariis, per errorem vel negligentiam jam tactam, producto calore ignis, amarorem vel quaſi talem conciliari pani,(unde illud *Scholæ Salernitanæ*: ne comedas cruſtam,choleram quia gignit aduſtam,) carnibus aliisque.

Denique *amara putredini ſunt contraria*, ab eâdem præſervant ac condiunt. Sunt enim eadem non quidem reſinoſa, quæ genuina balſamationis ſunt materia, attamen aquei humoris expertia, fixiora, minus diſſlabilia,ſunt verminoſæ putredini adverſa. Hinc,verbis *Galeni l.7. de med. ſimpl. facult. cap.20.* amara minimè omnium putreſcunt, nec vermes aliaque animalcula, qualia in radicibus, herbis & fruticibus putreſcentibus provenire ſolent, procreant. Hinc ad cimices abigendos videmus toto die adhiberi fella animalium, vel alia amariſſima; ſimiliter veſtimentis, præſertim pelliceis, ne blattis & tineis infeſtentur, ſicque corrumpantur, abſinthium imponitur. Maximè omnium id præſtant amara ſimul balſamica, ut aloe, myrrha, & ſimilia, toto die ad mumiſanda & condienda cadavera adhiberi ſolita. Sic & lupulus condit cereviſiam.

Reſinoſitatem etiam aliquam terream ineſſe amaris a-

liud experimentum probat, ſi quis incredulus ſulphur in iis agnoſcere renuat. Nimirum vitriolata amaris mixta, ut abſinthio, ejusve eſſentiæ, ſ. & compoſ. imò ipſis roſis, liquori nigredinem conciliant, qualem aliàs à reſinoſis conſurgere obſervamus, vel atramenti exemplo. Hinc ℞a ♂tis abſinthiaca id edocet, aliaque.

Quod itaque mechanicam attinet amarorum, quare hunc inſuavem ac triſtem quaſi ſenſum linguæ inferant, & unde eſſentiam ſuam ſortiantur, plures quidem hypotheſes occurrunt, quibus explicare eundem annituntur Philoſophi ac Medici; commodè tamen ad tres claſſes redigi poſſunt. Prima eſt, quæ elementarem Philoſophiam, ut ita loquamur, ſectantur. Inſtar omnium eſt *Pergamenus*, qui *l. 4. ſimpl. c. 19. & 20.* ſtatuit amarum fieri à calido, materiam terream ſiccam & craſſam adurente & extenuante; & naturâ velut fuliginem ab exaſſatione referre. Secutus hunc *Fernelius* craſſam ejus eſſe materiam atque terrenam, quam exuperans calor præaſſavit & exſiccavit, *l. 4. M. M. c. 3. p. m. 227.* aſſerit. Preſſius *Scaliger ex. 160. t. 3.* in aloe, *inquit*, terræ haud parum, ignis multum.

Altera eſt, qui corpuſcularem venerantur cum Democrito, cujus ſententiam refert *Theophraſtus l. 6. de cauſis plantarum c. 1.* vocaſſe ſaporem πικρὸν, *ſcribens*, τὸν περιφερῆ, καὶ λεῖον ἔχοντα σκολιότητα, μέγεθος δὲ μικρὸν, *amarum, circinatam & levem habentem inæqualitatem, molem verò parvam.*

Carteſiani idem ferè diverſis tamen terminis exprimunt. Ita à particulis aculeatis & hamulatis, parumque inflexis & aſperis eundem derivat *Cman. Tr. de hom. c. 111. p. 626. Grandius in Inſt. philoſ. p. 8. de hom. p. 845.* à particulis intortis. *Jens Enchir. philoſ. aph. 617. p. 118.* à particulis hamatis & dentibus præditis. Audiamus & *Hamelium*, veriſimile eſt, *inquientem*, conſtare partibus ſolidiuſculis, ramoſis, vel mutuo implexis & ſcopis ſimilibus, *l. c. p. 196.* Addit: ſed de his nihil certi ſtatui poteſt. Eleganter de hoc *Plinius l. 22. c. 21:* Eſt & ratio ſubtilitatis immenſæ à Platone deſcendens: corpu-

ſculis rerum lævibus, ſcabris, anguloſis, rotundis, magis aut minus ad aliorum naturam accedentibus: ideò non eadem omnibus amara aut dulcia eſſe.

Omnia hæc illuſtrat & dilucidat apprimè, quæ tertia eſt, per ignem philoſophia. Hæc enim ad oculum ſiſtit partes ſalinas, eaſque ſolubiles & ſapidas πρώτως, ſalinas h. l. alcalicas & ſulphureas, ab iisdem & calore proprio evectas, & terrearum prædominio ſimultaneo coalitas, quod & ex dictis & effectibus latius patere poteſt. Ut taceamus *Williſium l. de Ferment. c. 2.* arbitrari, amarum oriri ex miſturâ ſpirituoſarum, ſulphurearum & ſalinarum portionum, quem & *Hamelius* ſequitur; partes enim mercuriales modificant potius volatilitatem amari, quàm eſſentialem largiuntur ſpeciem.

Sanè ſi fateri volumus quod res eſt, non ſibi contradicunt hæ hypotheſes, ſed altera alteri eſt ſubordinata, & tantum abeſt, ut altera alteram impugnet, ut potius illuſtret magis, modò ipſi autores velint. Enimverò fatendum eſt, ſaporem amarum æque ac dulcem eſſe omnium maximè compoſitum, haberi tamen poſſe in abſtracto ſimplicium loco cum *Philoſopho*, & tanquam extimi quidam termini ſaporum reliquorum, ut album & nigrum colorum intermediorum; ita quidem ut ſub dulci pingue & inſipidum, ſub amaro ſalſum contineatur; inter hæc verò acre, auſterum, acerbum & acidum militent, ex *l. 2. de anim. c. 10.* Sicut verò juxta eundem *l. c.* τὸ γευστικόν ἐστι τὸ δυνάμει τοιοῦτον. γευστὸν δὲ τὸ ποιητικὸν ἐντελεχείᾳ αὐτοῦ, *guſtus inſtrumentum id eſt, quod eſt potentiâ tale: guſtabile autem id, quod ipſum operatione ſuâ efficit*; ita omnium maximè materiæ ſecundæ hæc diſpoſitio, textura & conſtitutio è principiis chimicis ad oculum ſiſti poteſt.

Et ex his quoque ulterius, unde arceſſenda ſit amarities hæc, tanquam effectus eorundem, à priori patere poteſt; non ſanè ex aere, qui in ſe nec acidus, nec amarus eſt, & ſi talis fuerit, vitioſus, vel, ponamus quoque, per ſe neutiquam inde in conſortium texturæ petí poteſt. Non ex aquâ pluviâ, aliâque nutribili

tribili plantarum, quæ dulcis eſt, non ex terrâ, quæ id non poſſidet, ſed ab interno rectore, à fermento ipſis proprio, à ſeminario, ut vocat *Laurentius Gryllus l. de ſap. dulc. & amar. c 3. & paſſim*, provenit. Communi enim gaudent materiâ prima illâ, aquâ pluviali & terrâ, quæ deinde ob ſingularem cujusvis plantæ idioſyncraſiam, in eorum ventriculis quaſi & venis latentem, ſortitur effectum diverſum.

Mirandum omninò, quod hic ipſe autor, meditationi & ſcrutinio horum intentus, veritatem invenerit, ac etiamſi minus è principiis Chimicorum deducere amarorem & dulcedinem intendens, in eorum tamen caſtra tam generosè quoad hoc conceſſerit, latius *utroque libro* de eo viſendus. Tanti ſcilicet eſt ex rebus philoſophari.

Poſito ergò hoc interno principio, omnia concordant & concurrunt reliqua, ut elater plantæ cujusvis modificetur ad archei univerſalis, calidi & humidi macrocoſmici, ſtatum; ut textura particularum & materiæ ſecundæ, ſalis, ſulphuris & mercurii, infinitis modis diſponatur ac variet. Hinc ſpeciatim ſulphur prædominans, cum ſale alcalino hanc, diverſo gradu, mutationem ſubit, ut, ſilente acido, conferentibus & alteratis ſimul reliquis, invicem ſe modificent, illud exaltetur magis ob texturam ſymbolicam, hoc combinetur & alteretur itidem, in particularum terrearum ſinu, ſub caloris mixti vel animati, interni & externi, diſpoſitione, ut ſtringendo laxans qualitas, uno verbo amaror, conſurgat. Adeoque ut dulcis ſapor ex ſulphuris & acidi, ita amarus ex ſulphuris & alcali modulis enaſcitur.

Caput II.

De Amarorum uſu.

Cum de naturâ amarorum jam ſatis ſit dictum, ordo nunc poſtulat, ut ad eximios eorundem in medicinâ uſus, quos præſtant, enarrandos pergamus.

Optimè

Optimè de uſu hoc amarorum aliorumque ſimilium in genere *Cous l. 2. de diæt. c. 7. t. 5.* ſcribit: ὀ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχουσι, *non eandem vim habent*, neque dulcia inter ſe, neque amara, neque ulla aliqua ejusmodi, multa enim ex talibus ſunt, quæ & alvum emolliunt, & ſiſtunt, ſiccantq; & humectant. Sunt & quæ adſtringunt, itemque alvum movent & urinam cient; Sunt quæ neutrum horum faciunt.

Verum enim omninò eſt, tantam eſſe horum differentiam, ut in genere ſeu collectivè minus liceat univerſaliter eadem de omnibus aſſerere, ut diſtributivè de ſingulis ſeorſim. Attamen non incongruum videtur prædicata ac effecta amarorum luſtrare, ut pateat, quæ in genere illis tribui queant, quæ minus, & quas ob cauſas id fiat.

Itaque primus uſus, qui ab amaris eſt expectandus, ſtatui poteſt *alterans*, & quidem *calefaciens*. Relata enim ad corpus humanum calida ſunt pronuncianda, ſeu autoritatem ſpectemus, ſeu rationes ex elementis illorum petitas, ſeu effectus quoque. Τὰ πικρὰ θερμαίνειν πέφυκε, *amara calefacere conſueverunt*, aſſertum eſt ejusdem *Coi l. c. c. 33. t. 4.* Confirmat *Galenus l. 4. ſimpl. c. 6.* τὰ πικρὰ πάντα θερμὰ εἶναι, *amara omnia eſſe calida.*

Nec obſtat, eſſe, qui contrarium tueri ſuſtinent. Sic nominatim *Franciſcus Valeriola l. 1. enarrat. med. per tot.* id probare contendit exemplo opii, *p. 65.* quod frigidum putat, item cicutæ, cichorii, endiviæ. Sequitur illum *Laurentius Gryllus l. c. l. 2. c. 6. p. 87.* qui Galenum hoc ſcribentem non opus habere prolixâ refutatione inquit, cum experientia ſenſus & exempla reclament; quamplurima enim amara, etiam impensè talia, tamen eſſe frigida, exemplo cichorii, quod ideò πικρὸν vocatur, endiviæ, ſonchi, lactucæ adultæ domeſticæ, & præſertim ſilveſtris, quæ ut amarior, ita domeſticâ frigidior, adeò ut caput ſtupore tentet, opii denique & papaveris ipſius.

Enimverò ratum eſt in ſcholis medicis, non tam qualitates primas abſtractivè eſſe conſiderandas, quàm reliquas quoque,

his

his ſubſtantes, vel eas ſuſtinentes potius; ratum item, calida medicamenta in calidis quoque morbis prodeſſe toto die, non tam effectui, quàm cauſis oppoſita. Adeoque non ſequitur, quicquid in morbis calidis, in febribus & inflammationibus prodeſt, id frigidum eſt. Plura hanc in rem legi poſſunt in *Opiolog. D. Præſidis l. 1. Sect. 1. c. 6. p. 29.* & *Amœnitat. mat. med. ſect. 1. c. 6.*

Nec aliter ſe res habere poteſt, calida enim ſunt amara ob alcali terreum, & ſulphur paucâ aquâ dilutum, præſertim, quod utraque acido careant, hinc rarefaciunt, ſulphur exaltant, & calori ſic qualitatem ſuam fœnerant corporis, & propterea in morbis & affectibus ab intemperie frigidâ ortis, v. g. in cachexiâ, intemperie ventriculi frigidâ & aliis quampluri-mis, nullo contraindicante oppoſito, optimè proſunt, & meritò in uſum vocantur. Ratum itaque manet, quod amara omnia quoad ſaporem ſint calida, & ſimilem effectum univocè poſt ſe relinquant. Confirmat idem quoque *Helmontius*, qui *l. de lithiaſi c. 9. §. 87.* dicit amara in ſcholis medicis notabiliter calere; ſecundo nimirum gradu.

Ab activis qualitatibus progredimur ad paſſivas, quæ primis ſubſtant ferè. Adeoque 2. *amara ſiccant*, puta in uſum deducta, corpus enim ejusque partes ab iis ſicciores fieri, nemo facilè ibit inficias, ſive eorum principium activum ſulphureum, idque intenſius, & ſalinum reſpiciamus, utraque ſiccandi facultate eximiâ prædita: ſive paſſivum, particulas ſcilicet terreas, quæ humores in ſe recipiunt, imbibunt & abſorbent. Hinc & *Plutarcho* laudatur δύναμις ἀναξηραντικὴ καὶ δάπανος ὑγρῶν, *vis exſiccandi, humoremq́ue conſumendi. l. c. l. 1. Sympoſ. qu. 6.* Hinc & hoc titulo putredini reſiſtunt, & partium tonum roborant amara, & ſuperfluam humiditatem ſtagnantem intus & extus corrigunt, & epulotica conſtituunt ulcerum remedia. Exiccant citra morſum & calorem, eoque exulceratis partibus conducunt, teſte *Gal. l. 5. de comp. med. κ. γ. c. 2.* ut acria è contrario irritant, & fluorem in partibus affectis concitant.

Conſiderandus etiam venit amarorum uſus 3. quod *aperiunt, incidunt & attenuant*, idq; eminenter & cum ἐξοχῇ quâdam ac privilegio. Sanè non ſola ſunt aperientia volatilia, quæ promptè quidem & cum impetu quodam aggrediuntur materiam morbificam, ſed hinc remittunt eundem, nec partes roborant, ac ſtimulant ſimul; ſed & fixa, & inter hæc inprimis amara, genuina obſtructionum panacea. Hæc enim non modò acidum & pituitoſum, earundem materiam, expugnant, meatus item, ut porum choledochum, ureteres, inteſtina, ductum pancreaticum, vaſa lactea, meſenterica, uterina aliaque expediunt; verùm quoque elaterem viſcerum ſeu tonum roborant, fermenta reſtituunt, ut ubique naturaliter excernenda debito promoveantur modo.

Hinc ad motum aptant humores remorantes, & propterea menſes quoque citant, quatenus & motum ſanguinis promovent, & acidum domando ὀργασμὸν inferunt. Hinc & hypochondriacis conveniunt, quatenus reſolvunt coagulum ſalino-tartareum, acidum peccans corrigunt, edulcant & ſaturant. Inter hepatica igitur & ſplenetica amara commodè primo loco recenſentur. Hinc exempli loco rhabarbarum anima hepatis vocatur, tum quia partibus amaricantibus bilem expedit, tum quia unà partibus terreis villos roborat. Hinc icteri, ſcorbuti, cachexiæ, hydropis ſunt remedia genuina, tum ſola, tum cum martialibus & aliis maritata.

Cumque ſpeciatim 4. *amara præcipitent & abſorbeant acidum*, tum alios plures fœnerant uſus, tum optima ſunt etiam *ſudorifera*, ac ſpeciatim *febrifuga*, quoniam tranſpirationem impeditam promovent, vias liberant, humores reſolvunt, fluxiles reddendo concretos, abſorbendo acorem. Hinc in febribus intermittentibus, quotidianis, tertianis & quartanis, ſpecifica ſunt remedia, exemplo centaurei minoris, cardui benedicti, tertianariæ, gentianæ, ligni colubrini, radicis cavæ & aliorum. Non minus conſtituunt optima *diuretica*, unde *Gal. l. 10. de comp. med. ſec. loc. cap. 1.* affirmat amara calculoſis auxiliari, quatenus ſcilicet ſecant & extergunt coagu-

lum

lum illud mucoſum terreumque. Imò inter præcipitantia quoque alia militant, ubi motos componere fluctus eſt animus, ut in vomitu. Hinc & à *Galeno l.4. de med. ſimpl. fac. cap. 18.* comitiali morbo competere dicuntur.

Nobilis eſt 5. amarorum uſus *abſtergendi* & *detergendi.* Ob easdem enim particulas inciſorias inæqualitatem viarum, parietum ac pororum extricant, & ſiccant. Abſtergunt *bilem*, unde ſpecifica ſunt in ictero, v. g. curcuma, quia partibus amaricantibus acribus detergentibus gaudet. Abſtergunt *pituitam* in ventriculo & inteſtinis, alterando, & purgando quædam, ſicque tollunt cruditates. Abſtergunt bronchia pulmonum, unde incidendo, abſtergendo & reſolvendo in aſthmate, tuſſi, phthiſi proſunt, exemplo ſquillæ, tuſſilaginis, ſcordii, trifolii fibrini. Abſtergunt externè quoque in ſcabie, ephelidibus, lentiginibus, aliisque cutis impuritatibus, partim virtute ſalino-ſulphureâ, partim verò exſiccando quoque.

Amara 6. ſunt *purgantia*, ex quorum numero ſunt rhabarbarum, aloe, agaricum, colocynthis & exinde parata, electuarium hieræ picræ, trochiſci alhandal, pilulæ, extracta, quæ optima ſunt purgantia cholagoga & phlegmagoga. Curioſum eſt, quod vulgo minus attenditur, purgantia duplicis eſſe generis, alia ab acido comitante ſtimulum mutuari, ut reſinoſa, gialapa, ſcammonium, & alia: alia ab amaro comite, ut laudata noſtra, unde ſine dubio etiam ratione texturæ hujus inter ſe ſunt diſtincta. Hinc medici, ut cum *Sophocle* loquamur: πικρὰν χολὴν κλύζουσι φαρμάκῳ πικρῷ, *amaro amaram pharmaco bilem eluunt.* Cautè ſolùm cum iis eſt mercandum, ne dum continuato uſu prodeſſe volumus, lædamus & teneſmum hæmorrhoidalem excitemus.

Sunt & *amara* 7. inter præcipua *antaphrodiſiaca*, quatenus ὀργασμῷ ſeminali ſunt contraria, (ut dulcia contra ea eidem velificantur,) minus nutritioni favent, adeoque nec ſuperfluitati huic alimoniæ, attenuant γλισχρότητα, ſicque figunt, & enervant potius. Hinc illud proverbium huc applicari poteſt, mentham belli tempore non ſerito, nec edito. Hinc

eſſentiæ caſtitatis pro baſi agnoſcunt amara, quæ & ichoreſcentiæ ſeminis, pollutionibus nocturnis, gonorrhœæ in genere ſunt contraria.

Nec reticendus quoque 8. amarorum uſus, quod *ebrietati reſiſtant*, & ab eâdem præſervent, quod ſint ἀμέθυςα. Præſcribit inter hæc Archigenes apud *Galen. l. 2. de comp. med. ſ. l. c. 2.* abſinthium mane jejuno corpore potum, myrti florem, & myrrham ac rutam, trita ex aquâ. Inprimis verò amygdala amara eo nomine commendantur, experimento medici apud *Plutarch. l. c.* qui Druſi Ti. Cæſ. F. coætaneus bibendo aliis omnibus palmam præripuit, quinque aut ſex amygdala amara ſubinde ante compotationem edere ſolitus ἕνεκα τοῦ μὴ μεθύσκεσθαι, *ne inebriaretur*, & prohibitus, ac, ne id facere poſſet, obſervatus, facillimè à vino fuiſſe victus refertur.

Rationes adducuntur variæ, partim ibidem, partim ab aliis, relatæ ad vires exſiccandi, diſcutiendi, & meatus vellicandi, verbo diureticas. Sequitur hos preſſo pede *Levinus Lemnius l. 2. de occult. nat. mirac. c. 17. p. 319.* Addi poteſt oleoſitas demulcens, fixitas obtundens, vis roborans, ventriculum defendens. Hæc omnia tamen cum grano ſalis intelligenda, ne plus juſto iis adſcribamus.

Repeti hîc meretur 9. uſus amarorum, quod *putredinem arceant*, qui ſuperius jam tactus, quoad externam condituram mechanicam. Idem omninò præſtant etiam corpori tum internè, tum externè. Præſtant hoc ob rationes, quas *Fernelius l. c.* addit nempe ſiccando, abſorbendo, detergendo, & dulcedini reſiſtendo. Cum ergò calorem augeant, humores abſumant, (humiditas quippe maximè putredini eſt obnoxia,) imò quia etiam attenuant & reſolvunt, verminoſæ putredini contrariantur, & ſunt *anthelmintica*, ob ſulphur balſamicum ſimul partes condiunt & quaſi balſamant. Hinc ut amara ipſa non facilè putreſcunt, nec vermiculos experiuntur, ita quæ id patiuntur tamen, ut radix angelicæ, humiditati adjunctæ, & ſulphuri minus activo vel corruptibili id acceptum ferunt. Hinc aſcarides, teniam & lumbricos enecant, v. g. tanacetum, colocynthis, ſemen zedoariæ &c.

Hinc

Hinc & illo nomine in morbis à putredine ortis tam præſervativè quàm curativè locum habent, & ſunt *bezoardica*, inprimis ſimul balſamica, ut angelica, myrrha, petaſites, hinc & alia, ut ſcordium, galega &c. in febribus malignis & peſte ipsâ optimè proficua, quæ verbo ſaltim hic delibaſſe ſufficiat. Sunt *antiſcorbutica*, in ſcorbuto frigido non minus, quàm calido, ob fixitatem, longè optima, quatenus putrilagini lymphæ corrigendæ inſerviunt, indeque oriundis ſymptomatibus omnis generis contra eunt & adverſantur, exemplo fumariæ, ſcordii, abſinthii, coſti veri, & ſimilium.

Eminet quoque egregia eorundem vis condiendi externè in ulceribus, quandoquidem humiditatem ſuperfluam exſiccant, ichorem purulentum abſtergunt, parietes eorum condiunt, imò aceſcentem ichorem corrigunt, abſorbent & edulcant. Sic & gangrænæ ſi quæ alia reſiſtunt, unde meritò decoctum nigrum chirurgorum ingrediuntur. Pertinet huc relatio *Galeni* de cadaveribus à ſcordii contactu à putredine magis aſſertis, quâ parte illi incubuerant à prælio, *l. 1. de antid. c. 12.*

Amara 10. *adſtringunt & roborant.* Hoc dum aſſerimus, non argutandum ac ſi nobis contradiceremus, quia antea diximus eadem aperire. Sciendum igitur amara utrumque poſſe præſtare ob diverſitatem particularum & texturæ; ob particulas ſalinas aperiunt, ob terreas fixiores ſiccantes adſtringunt. Hinc rhabarbarum purgat & roborat tamen, unde iis caſibus nobiliſſimum eſt, quando & evacuare & roborare eſt animus. Elucet quoque vis illa adſtrictoria tum in aliis, tum in gentianâ, cui *Dioſcorides l. 3. c. 3.* vim στυπτικὴν *adſtrictoriam* tribuit. Sanè amara hæc in vomitu reprimendo, hypochondriaco, pituitoſo, bilioſo, optimo conſilio adhibentur. Hinc & in imbecillitate ventriculi egregiè ſe gerunt, quia non ſolùm calorem reſtituunt, ſed & adſtringunt & roborant fibras. Quodque nonnulla id minus obtinent, acrimoniæ conjunctæ eſt adſcribendum. Hinc amara optima ſunt aperientia, per jam dicta, quia ſimul villos & elaterem roborant.

Sunt etiam ob hoc ipſum amara ſimul *traumatica*, ut

 ariſto-

ariſtolochia, quia præter alias vires,& dictas inprimis, ſiccandi ſimulque adſtringendi & roborandi, ſanguinemque ſiſtendi vi pollent. Quædam etiam partibus vulneratis impoſita adſtringunt, integras verò abſtergunt, ut aloe. Quando igitur *Galenus* ſcribit, amara non adſtringere *l. 1. de ſimpl. c. 32.* dictâ hâc limitatione eſt intelligendus, alioqui ſibi ipſi contrarius futurus, quippe de abſinthio, hemionitide aliisque paſſim teſtatur contrarium. Exempli loco ſint gallæ & aloe ipſa, quæ inter ἴσχαιμα probatiora haud infimum obtinent locum, puta externo jam dicto uſu.

Sunt inter amara 11. quoque *anodyna*, quod & *Galenus* de radice amarâ Homeri prædicat, cunctos quæ ſola dolores abſtulit, *l. 1. de antid. c. 5.* Præſtant verò id, quæ vaporoſa ſunt magis, ſeu ſulphure volatili prædita, ut abſinthium, & inſtar omnium opium, ne de balſamicis quoque dicamus & demulcentibus. Sic ſunt, qui aloen inter emplaſtra antiarthritica recipiunt, non inani penitus conſilio: ſic abſinthium exceſſu diſponere ad apoplexiam judicatur. Imò & ſomnum hinc citant amara, non tantùm privativè, uti de aloe id dici poteſt, juxta *Eraſt. Diſſ. de ſomno* §. 79. ſed & poſitivè, quatenus ſulphure rorido diffuſivo ſpiritus blandè afficiunt, demulcent, ligant, porosque oblinunt. Sic opium vigiliarum & dolorum genuinum eſt juvamen. Sæpe tulit feſſis ſuccus amarus opem. Tacemus epithemata & emulſiones ad dolores capitis, ex nucleis perſicorum, armeniacorum, amygdalorum amarorum &c.

Sunt denique 12. *amara* quoque *ſpecifica*, harum vel illarum partium archeo particulari magis amica, & morbis earundem multiplici uſu commendata, ſpecificis indicationibus ſatisfacientia. Sic caſtoreum, lilium convallium, ruta ſunt cephalica magis, ne affectus ſpeciales laudemus alios: mentha abſinthium, ſtomachica: helenium, tuſſilago, ſquilla, pectoralia: cichorium, rhabarbarum, abſinthium, hepatica, ne alia addamus: matricaria, dictamnus, ſabina, uterina.

Hæc verò & alias qualitates habent comitatas, & latius patent, quàm ut hic exquiri poſtulent ſigillatim. Sufficit, omni-

mnibus & ſingulis corporis partibus etiam amara velificari ſuo loco, & ſic reverà eſſe *Polychreſta*, & communi uſu & ſpecifico,pro re natâ,quo titulo obſignabimus reliquas, quæ laudari potuiſſent vires, facilè ad dictas referendas.

Caput III.

De
Amarorum noxis.

QUemadmodum hiſtoricum decet,non tantùm virtutes laudibus proſequi in recenſione perſonarum,ſed & vitia non diſſimulare; ita multo magis intereſt in ſcholis medicis ita noſſe vires juvantium, ne nocentium obliviſcamur. Habent & amara ſuas noxas, ſeu veras, ſeu imputatas, per ſe & per accidens tales,in exceſſu & defectu.

Præſupponendum verò, amara corpori eſſe infenſa tum in corpore genita, tum ab extra eidem illata, junctâ v. g. acrimoniâ majori, vel aliis. Negari nequit, & amara eſſe morboſa, vel bilis in corpore exemplo. Amarum hoc eſt microcoſmicum, quod natura ſeparat à ſanguine,& per urinam ac alvum expurgat, ne à retentione noxa oriatur.Evadit verò cauſa morborum, quando quantitate, qualitate & motu peccat, quæ vitia humorum ſunt communia. Hinc quoties tale amarum, calidum & unctuoſum colligitur,peccans & eminens, modò bilis, modò bilioſum, modò cacochymia bilioſa appellatur, prout vel ab errore externo, vel à facultate læsâ, ut loqui amant in ſcholis medicorum, agnoſcit originem; prout item vel extra maſſam ſanguineam, vel eidem nupta conſideratur, vel propriè bilis, vel analogicè bilioſum, quod in ventriculo ex cibis corruptis, aduſtione & corruptione ſaltim generatur, amarum flavum liquamen vocat *Helmontius l. à ſed. anim. ad morb. t. 10. p. m. 235.* penuriâ vividi fermenti in ſtomacho genitum.

Non noſtrum eſt hîc loci pathologiam morborum bilioſorum latius referre, id tamen meminiſſe breviter operæ pretium eſt, bilem turbare coctionem, ſanguinem præcipuè rarefacere, & fermenta peregrina fabricare, cum vel ſine acido, conſpurcare lympham, & hinc partes, roſivam evadere facilè, & ſi deficiat ac iners ſit, acidum excedere facilè, & febres ac omnis generis morbos calidos & frigidos, prout vel excedit vel deficit, ex hoc fonte ſcaturire. Adeoque patet, ideò amarum corpori noſtro innatum, & in p. n. ſtatum mutatum plurimos excitare poſſe morbos, quod latius explicat *Jo. Frid. Helvetius in Diribitorio Medico, cap.10. p.55. ſeqq.*

Quod verò aſſumpta attinet, ſive errore, ſive abuſu, ex antiquis notum eſt fulmen *Antonii Muſæ præf. l. de betonica:* aloes & abſinthii, ſeu amarorum, non eſt tanti ſentire auxilium, quàm ut amaritudinem ſentias. Exaggerare ſatagit noxas illas in univerſum *Laur. Gryllus l.c. l.2, c.6. p. 94. ſeq.* quod toti naturæ ſint diſſimilia & adverſa, quæ maximè abhorreat ab iisdem, ſponte ſuâ naturalique odio reſpuens. Juvari eandem magis benignis, gratis, ſimilibus, non horridis & ingratis: nec nutrire, nec delectare, nec alia commoda in corpore præſtare, ſed ab ipsâ naturâ ſeparari amara. Quodque præſtent ad incidendum, aperiendum, abſtergendum, alia quoque poſſe, eaque ſvaviora, adeò ut non neceſſaria putet eadem, quo de latius ipſe legi poteſt. Adducit quoque exempla, ſibi febrim, & aliis ex aloe, & ipſam mortem ſecutam; medicum Pariſienſem ab uſu capitulorum abſinthii cum melle, ad alvum levandam, adeò cruciatum eſſe, ut eo die de vitâ deſperaret.

Aſt ut alia ratio eſt medicamentorum ac alimentorum, ita nec horror tantus eſt naturæ ab amaris, nec detrimenta timenda. Abuſus non tollit uſum, nec ſeparatio bilis in corpore uſum amarorum tàm damnat, quàm confirmat & demonſtrat. Bilis corporis eſt balſamum, ſanguinis progenies, humor neceſſarius & utilis, acidi antidotus. Sæpe ab amaris

ex-

expectatur unicè auxilium, quod ab aliis non expectaveris, in quacunque demum indicatione implendâ, ubi eorundem uſus eſt. Sint ingrata guſtui, obvelari, temperari, miſceri poſſunt aliis, unde & formâ pilulari magis præbentur.

Noceant alia morſicatione nimiâ, ut colocynthis, alia gravando corpus, quod *Hippocrates* tangit, *l. 4. de morb. c. 8. t. 3.* ut cardiogmum gignant, bile copioſiori inde genitâ; noceat aloe obſerando vaſa hæmorrhoidalia & teneſmum inferendo; Curentur, non ſumantur, niſi decenter, & metus omnis ceſſabit. Peccari omninò poteſt nimio & quotidiano uſu, non habitâ proportione ætatis, temperamenti, indicationum; quid hæc ad invertendum uſum amarorum? Medicamenta à medico ordinanda, non imperitis, ut non imitentur gladium in manu furioſi, ſed impendantur ut par eſt.

Sic, ut ſpeciatim quædam delibemus, minus conveniunt amara, (1) *calidis* & *ſiccis*, ſeu bilioſis uno verbo magis, cum defectu lymphæ majori. Sic tabidis, hecticis, aridis minus quadrant, & in cauſâ privativâ, inanitione præſente. Hinc & majori gradu amara in phthiſi, & ubi magis humectantia in uſum ſunt vocanda, parcius præbentur, ſiccant enim & calefaciunt, ſicque roſcidam & blandam lympham deſtruunt. Contrà ea toroſis, quadratis, humidioribus & imminutione egentibus magis conveniunt. Qui verò id minus diſtinguunt, & v.g. pilulas aloeticas adſumunt frequentius, quid mirum eſt, ſi incurrant damna, quæ evitare debuiſſent?

Et hic locus videtur eſſe, ut de noxâ amarorum in brutis dicamus. Sunt enim (2) *amara venena brutis* nonnullis, quod de amygdalis amaris prodidit *Dioſcorides l. 1. c. 143.* vel juxta al. *176. κτείνει καὶ ἀλώπεκας, inquit, βρωθέντα σύν τινι, vulpes etiam necant comeſta cum aliquo:* ex quo idem confirmat quoque *Plinius l. 23. c. 8.* addens ſolum, quod & *Plutarchus* facit *l. c.* niſi contigerit è veſtigio aquam lambere. Cumque ſimilium eadem ſit ratio, idem valet de aliis tum amaris, tum ſubjectis; idem enim faciunt & in felibus, canibus, lupis, pſittacis, cornicibus, aliisque forte pluribus. De fele exemplum habet *Marcellus Vergilius in comment. Dioſc. l. c. p. m. 153.* ubi; nec ultra ſeptem

octove ad ſummum hauſtis (amygdalis amaris excorticatis) torqueri intus animal cepit, & veluti furioſum circumagi. Toto tandem corpore diſtentum difficillimum mortis genus obire videbatur, periitque non ultra horam protractâ vitâ. Idem valet de nuce vomicâ, quâde vid. *B. Loſſius* inſtar omnium, ob eandem ſine dubio rationem, & aloe, de quâ *Scaliger exerc. 278. §. 12.* nos, *inquit*, vulpeculam, aloe cum carnibus devoratâ vidimus extinctam.

Cauſa, inter alia, præcipua videtur in brutorum illorum κρᾶσει quærenda, quatenus ſpiritus eorundem ſubtiliores, & lymphâ minus temperati, non ferre poſſunt ſulphur hoc ſalino-terreum eminens, vaporoſum, reſolubile, quin obtorpeſcant primò, poris occupatis, hinc in ſpaſmos agantur, ad internecionem uſque. Idem verò è ſingulis hiſce in homine, & porcis quoque, non locum habet, quo de pluribus diſſerere h.l. eſſet extra oleas vagari.

Nocent (3.) amara *in effluxu ſanguinis*, qui potius eſt inhibendus, quàm promovendus, quandoquidem præpollent particulæ incidentes & attenuantes. Exulare igitur debent in iis, quibus vel hæmorrhoides vel menſes fluunt, quia fluxum illum magis promovent, qui tamen, ſi nimius, potius ſiſti deſiderat. Imò ab immodico amarorum, præſertim aloeticorum, uſu hoc incommodum reportatur, maximè ab iis qui ſunt atrabilarii, ſeu quorum bilis acribus & acidis particulis eſt confermentata, ut hæmorrhoides experiantur. Evitari quoque debent in hæmoptyſi præeunte *Galeno l.4.de ſimpl.med. fac. cap. 18.* dicente, *amara his qui ſanguinem ſpuunt nocere*, præſertim quia, teſte *Fernelio*, irritant & exaſperant, adeoque & magis affectum hunc augent, quàm ſedant. Hinc Calvinus ex crebro aloes uſu incidiſſe ſcribitur in hæmorrhoides ulceroſas & ſanguinis exſcreationem, teſte *Bezâ in ejus vitâ*.

Amara non ſine noxâ uſurpantur (4) *in dyſenteriâ & ulceribus inteſtinorum*, quorſum ſpectat inſignis locus *Galeni l. de opt. ſect. Empir. cap. 11.* ubi amaritudinem habentia ulcera irritare obſervat. Quicquid igitur irritat, magis exaſperat malum, & per conſequens exeſſe meritò debet. Minus itaque con-

conveniunt in dyſenteriâ, ſi rhabarbarum excepe is in principio, vulgato uſu, abeſſe aliàs quoque jubenda, ubi magis demulcendum, quàm detergendum eſt.

Amara minus favent & congrua ſunt (5) *utero gerentibus, gravidis*, unde cautè cum iisdem debent mercari. Cum enim ſpectent ad victum attenuantem, nec inter confortantia numerari queant, imò nauſeam facilè & averſationem vel ſtimulum quoque ipſum inferre apta nata ſint, conferre ad abortum in diſpoſitis, & fœtu adhuc minori, queunt fortiora. Aſſertum hoc eſt ipſius *Hippocratis l. 1. de morb. mul. c. 42. t. 2.* eſſe *inquiens*, quæ fœtum perdunt, ἢν δριμύ τι ἢ πικρὸν φάγωσι παρὰ τὸ ἔθος, ἢ πίωσι, *ſi acre quid aut amarum ederint aut biberint præter conſuetudinem*, dum adhuc parvus intus eſt infans.

Valet idem præcipuè de dictis fortioribus emmenagogis, uti myrrha à *Galeno l. 8. de med. ſimpl. fac.* fœtum enecare & ejicere dicitur; ſimile fatum ab elaterio eſt expectandum, idem enim *l. c. menſes ciere & fœtum appoſitum enecare* ſcribit. Moderata autem lenientia, ut aloetica, & ſennata hinc quoque, non tantùm ſunt innoxia, ſed & ſpeciatim in nauſeâ & vomitu gravidarum convenientiſſima, quippe ob fixitatem amurcam bilioſam ad alvum commodiſſimè divertunt, & ſic naturam liberant.

Quod verò de noxâ diximus in gravidis, idem dictum ſit de *puerperis & infantibus*, quam in rem memorari meretur elegans obſervatio *D. Petri Rommelii*, parentis dilectiſſimi, quæ hæc eſt: Laborabat ante aliquot annos puerpera quædam per decem jam dies alvo obſtructâ, ab illâ causâ enatâ, quod ſuaſu muliercularum, (officiosè plerumque interficientium,) pro ventriculo debili, (de quo illa conquerebatur,) juvando, ab ipſo ſtatim partus tempore, aquam fontanam, in quâ abſinthium fuerat decoctum, pro potu ordinario bibiſſet, quæ, unà cum pertinaciſſimâ alvi obſtructione, lac in mammis adeò amarore infecit, ut infans lactandus, ob lactis amaritiem, ſugere renueret, ejusque amaritudo odore & ſapore manifeſtò deprehendi poſſet. Sequebantur dolores capitis, perpetuæ vigiliæ, ſitis maxima, febris ardens, delirium & tandem ipſa mors,

quam, re deſperatâ & conclamatâ vocatus, avertere non potuit medicus.

Pertinet huc (6.) dica ſcripta amaris à *Galeno* cum alibi, tum *lib. 6. de ſimpl. med. fac. c. 2.* quod amarum ipſum per ſe omnifariam ſit *κακοςόμαχον, infenſum ſtomacho*; quamvis à medicis communiter, & inprimis Germanis, maximè inter ſtomachica laudentur. Sed facile eſt ex ipſo textu id diluere. Concedi poteſt, eſſe inimica ventriculo, benè habenti, citra indicationem ullam, aſt in cruditatibus pituitoſis & bilioſis, quibus apprimè debentur amara, alia res eſt. Concedi, eſſe talia per ſe, magis favere ſtomacho, quæ amara ſunt ſimul volatilia, aromatica, ut abſinthium, acorus verus, quàm purè talia; concedi reſpectivè, acida, acerba, aromatica magis amica & grata. Confer. *B. Rolfinc. Ord. & Meth. comment. l. 9. ſ. 1. c. 1. p. 734.*

Non minus idem (7) de *uſu hepatico*, ne de aliis dicamus, locum habet. Qui negant aloe jecur offendi, ait *Scaliger l. c. exerc. 160. c. 3.* experientiæ ſcuticâ digni ſunt. Hoc per annos amplius quadraginta compertum habuimus; latius videndus *ibidem*. Non id fatum aloe experitur ſolùm, ſed & rhabarbarum, utut ſpecificum hepaticum habitum, ſi abnuat temperies congrua, calidiori & ſicciori adverſum judicatum ut *Hollerio Schol. l. 1. c. 38. de morb. int.* ita & aliis. Singula hæc aſſerta ſano ſenſu ſunt intelligenda, nec niſi reſpectivè accipienda. Si enim debito modo & legitimâ doſi, circumſtantiisque prius probè conſideratis, in uſum vocentur, ſanè nulla ferè utiliora medicamenta eſſe deprehendas, quàm quæ ex his amaris petuntur & præparantur.

Unde nec illud reticeri debet Galenicum effatum (8) *amara oculis non convenire, l. 4. de comp. med. ſec. loc. c. 1.* id enim non verum eſt, niſi, ut ipſe innuit, de mordacibus & exacerbantibus, mitiora enim, ut chelidonium, fumaria, aloe, fel lucii piſcis & alia, vi ſuâ abſterſivâ & ſiccante, etiam oculis medelam afferre apta nata deprehenduntur.

SOLI DEO TRIUNI GLORIA,